

POLITIIKAN KEVÄT 2021 ALKOI

Pääkirjoitus

Janus

Vuoden 2021 Januksen ensimmäisen numeron tekstit liikkuvat vahvasti sosiaalipolitiikan, sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden alueilla. Vaikka viime aikojen uutisointi pandemiasta on kohdentunut erityisesti terveydenhuoltoon ja varsinkin rokotteisiin, on sosiaalipalveluiden merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa suuri. Pandemia vaikuttaa sosiaalipalveluihin ja ylipäättään yhteiskuntaan laajasti tavoilla, joita ei vielä täysin tunneta.

Monien palveluiden sulkeutuminen tai siirtyminen verkkoon ovat hankaloittaneet palveluja tarvitsevien ihmisten elämää. Ne ovat vaikuttaneet muun muassa oppimistuloksiin eri koulutusasteilla, kuntoutujien kuntoutumisen on havaittu viivästyneen, erilaiset hakuprosessit ovat pitkittyneet ja yritysten toiminnan rajoittaminen on heikentänyt monien ihmisten toimeentuloa. Ihmisten tapaamisten rajoitusten vaikutuksista oltiin alkuun erityisesti huolissaan yli 70-vuotiaiden kohdalla, mutta nyt uutisoidaan nuorten jaksamisen olevan koetuksella.

Kriisitilanteet edellyttävät instituutioilta adaptiivista hallintaa (Folke ym. 2005) eli joustavuutta sekä toimintaorientaatioiden ja -tapojen arvioimista suhteessa muutuvaan ympäristöön. Carl Folke kollegoineen (mt.) toteaa, että yhteiskuntien kohtaamat nopeat ja ennakoimattomat muutokset tuottavat tutkijoille uudenlaisia rooleja ja mahdollisuuksia tuottaa tietoa päätöksentekoon.

Antti Kääriälä (2021) nostaa blogissaan mainiosti esiin rokotteisiin verraten sen, miten yhteiskuntatieteellinen tutkimus ei voi tuottaa rokotteiden kaltaisia tuloksia, jotka tehokkaasti kansalle jaettuna ratkaisisivat vaikkapa köyhyyden, hoivan tai työttömyyden kaltaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä. Kääriälä toteaa, että tarvitaan vankkaa tutkimusnäyttöä palveluiden vaikuttavuudesta, jotta kunnat olisivat niihin valmiita satsaamaan. Tässä kohden voidaan kysyä: Mikä on vankkaa näyttöä? Miten vaikuttavuus ymmärretään? Ja millainen tiedontuotanto tavoittaa päätöksenteon? Onko se mahdollisesti laajoihin tilastollisiin aineistoihin perustuvaa analyysiä? Tarjoaako laadullinen tutkimus uskottavaa tietoa, vai tukevatko päätöksentekoa rajatuista aiheista tehdyt nopeat selvitykset?

Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen tulee tuottaa yhteiskunnalliseen tietouteen ja keskusteluun myös asioita ja asiantiloja, joita ei välttämättä edes haluta tietää tai kuulla. Jarno Valkonen (2018) puhuukin häiritsevistä yhteiskuntatutkimuksesta pohtiessaan, millainen yhteiskunnallinen tieto katsotaan tarpeelliseksi, mistä ha-

lutaan kuulla ja millä tavoin. Tällöin tutkittu tieto herättää kysymyksiä siitä, mitä tiedosta pitäisi ajatella, mitä tehtävää se palvelee ja millaisiin yhteiskunnallisiin johdopäätöksiin ja käytäntöihin sen perusteella pitäisi päätyä ja ryhtyä.

Yhteiskuntatieteellinen tutkimus toki tuottaa monia merkittäviä tuloksia, joita voidaan hyödyntää poliittisessa päätöksenteossa. Poliittiset ja sosiaalipoliittiset linjaukset on syytä muotoilla tutkimukseen tukeutuen, sillä ne näkyvät ja tuntuvat kansalaisten arjessa. Marjo Ring, Sanna Laulainen ja Sari Rissanen osoittavat artikkelissaan, miten kuntien poliittiset ohjeistukset ikäihmisten kotona asumisesta ja säästötarpeista läpäisevät omaishoidon tuen ohjaajien puheen omaishoidon tuen sopimusten kontekstissa. Työntekijät uusintavat näin puheessaan ja vievät asiakasvuorovaikutukseen sellaista yhteiskunnallista keskustelua, joka korostaa kansalaisten vastuuta läheisistä. Tällä tavalla ammattilaiset voivat toimia ainakin kahdenlaisessa positiossa: kunnan edustajana sopimuksessa, ja valtakunnallisen sekä paikallisen niukkuuden politiikan viestinviejinä. Erilaisia positiota kuvaa myös Eeva Rossin tutkimus asumispalvelukeskuksessa, jossa hän toimi sekä sosiaalityöntekijän että tutkijan rooleissa. Autoetnografinen tutkimus osoittaa, miten tällaisessa positiossa voi olla sekä yhteisön sisällä että ulkona, ja osana palvelun tuottamista sekä siitä irrallaan.

Irrottautuminen palveluiden tuotannossa voi tarkoittaa rakenteista irrottautumista, jota Suvi Holmberg ja Johanna Ranta käsittelevät tutkiessaan kotia päihdetyön toteuttamisympäristönä. Ammattilaisen, tällä kertaa päihdetyöntekijän, työ tapahtuu asiakkaan kotona. Se on yksityinen tila ja saattaa luoda turvallisen ja häpeältä suojaavan sekä autonomiaa ja tukea antavan tilan juomisen lopettamiselle. Toisaalta se edellyttää asiakkaalta ymmärrystä siitä, miten kodin tila ja kodin rutiinit voivat laukaista juomisen. Sosiaalipalveluiden on tärkeää toimia lähellä ihmisiä, jotta tuen ja avun vaikutukset nivoutuvat arkeen. Ammattilaiset kuitenkin kiinnittyvät aina myös niihin organisaatioihin joissa he työskentelevät, kuten Marjut Arolan väitöskirjaan perustuvasta puheenvuorosta käy ilmi.

Palaamme lopuksi vielä poliittiseen päätöksentekoon. Tänä keväänä (18.4) järjestetään kuntavaalit. Tutkimus tuottaa ei vain tietoa poliittisille päätöksentekijöille, vaan tietoa politiikasta. Anne-Maria Karjalainen, Tuulikki Ukkonen-Mikkola, Milla Luodonpää-Manni ja Ilkka Pietilä tutkivat neljän suurimman puolueen eduskuntavaaliohjelmien diskursseja lasten ja vanhusten toimijuudesta. Puolueohjelmat lienevät työikäisille toimijoille suunnattuja: ainakin lasten toimijuus niissä oli vasta tulollaan ja vanhusten toimijuutta jonkin verran vielä jäljellä. Kiinnostavaa on myös se, että 151 432 sanan aineistokorpuksessa hyvinvointivaltio esiintyy vain yhden kerran ja hyvinvointiyhteiskunta viisi kertaa. Yhteiskunta sen sijaan mainittiin 66 kertaa. Elämmekö hyvinvointiyhteiskunnassa, hyvinvointivaltiossa vai vain valtiossa?

Minna Zechner ja Marjo Romakkaniemi

KIRJALLISUUS

- Folke, Carl & Hahn, Thomas & Olsson, Per & Norberg, Jon (2005) Adaptive governance of social-ecological systems. *Annual Review of Environment Resources* 15 (30), 441–473. <https://doi.org/10.1146/annurev.energy.30.050504.144511>
- Kääriälä, Antti (2021) Emme tiedä mitä saamme miljardilla! – Palveluiden vaikuttavuudesta tarvitaan lisää tietoa. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen blogi <https://sosiaalipoliittinenyhdistys.fi/julkaisutoiminta/blogi-sosiaalipoliitikka-2020/emme-tieda-mita-saamme-miljardilla-palveluiden-vaikuttavuudesta-tarvitaan-lisaa-tietoa/> Luettu 25.1.2021.
- Valkonen, Jarno (2018) Johdanto. Teoksessa Jarno Valkonen (toim.) Häiritsevää yhteiskuntatutkimus. Rovaniemi: Lapland University Press, 9–20.